

Мерос оятларидан олинадиган фойдалар

10:57 / 21 февраль 596

Ўғиллар ва қизларга оид ҳукмлар

1. Аллоҳ таолонинг «**Бир ўғилга икки қиз улушича...**» деган қавли қуидаги ҳукмларга далолат қиласи:

- агар марҳумнинг ортидан фақат бир ўғил ва бир қиз қолса, улар ўртасида мол эркакка икки ҳисса, аёлга эса бир ҳисса шаклида тақсимланади;
- агар меросхўрлар бир неча эркаклар ва аёллардан иборат бўлса, улар «бир эркакка икки аёл улушича» қоидасига кўра мерос оладилар;
- агар болалар билан бирга эр-хотинлар ёки ота-оналар каби фарз эгалари топилса, биз меросни аввало фарз эгаларига тақсим қилиб оламиз. Сўнгра меросдан қолганини фарзандлар ўртасида «бир эркакка икки аёл улушича» қоидасига кўра тақсимлаймиз;
- агар марҳумнинг ортидан фақат ёлғиз ўғил қолган бўлса, албатта у молниг ҳаммасини олади. Бу оятда очиқ-ойдин келмаган бўлса-да, лекин биз икки оятнинг жамланмасидан шуни тушунамиз. Аллоҳ таоло: «**Бир ўғилга икки қиз улушича**» деганда, эркакнинг улуши икки аёл улуши мислича эканлигига далолат қилмоқда. Сўнгра давомида Аллоҳ таоло: «**Агар битта аёл бўлса, унга ярми**», демоқда (яъни марҳумнинг ўғли бўлмаса, ортидан фақат битта қиз фарзанд қолган бўлса). Ушбу икки

оятнинг жамланмасидан, агар ёлғиз ўғил қолса, у молниңг ҳаммасини олиши келиб чиқади;

- энди ўғилнинг фарзандларининг ҳукми қолди. Агар ўғиллар бўлмаса (вафот этган бўлса), уларнинг фарзандлари (яъни набиралар) марҳумнинг фарзандлари мақомида бўладилар. Бунга Аллоҳ таолонинг **«Аллоҳ сизга фарзандларингиз борасида ҳукм қиласи»** ояти уламоларнинг ижмосига кўра, сулбий – пушти камардан бўлган фарзандлар, ўғилнинг фарзандлари, набиралар ва ҳоказоларни ҳам ўз ичига олишига далолат қиласи.

Ота-онаға оид ҳукмлар

2. Аллоҳ таоло марҳамат қиласи:

۝ اَلَا نَشِئُنَ حَظٌ مِثْلُ لِلَّهِ كَمَا اَوْلَادُكُمْ فِي اللَّهِ يُوَصِّيكُمْ

كَانَتْ وَإِنْ تَرَكَ مَا ثُلُثًا فَلَهُنَّ أُثْنَتَيْنِ فَوْقَ نِسَاءَ كُنَّ فَإِنْ

الْسُّدُسُ مِنْهُمَا وَحِدٌ لِكُلِّ وَلَأْبَوِيهِ النِّصْفُ فَلَهَا وَحْدَةٌ

فَلَا مُهَمَّهُ أَبُوَاهُ وَوَرِثَهُ، وَلَدُ لَهُ يَكْنُ لَمَ فَانَّ وَلَدُ لَهُ كَانَ إِنْ تَرَكَ مِمَّا

وَصِيَّةٌ بَعْدٍ مِّنْ أَلْسُونَهُ فَلَا مِمْهُ إِخْوَةٌ لَّهُ كَانَ فَإِنْ أَلْتُلُثُ

لَكُمْ أَقْرَبُ أَيُّهُمْ تَدْرُونَ لَا وَأَبْنَاؤُكُمْ إَبْنَاؤُكُمْ دِينُ أُوْبِهَا يُؤْصِي

حِكْمَةً عَلِيمًا كَانَ اللَّهُ إِنْ قَدْرَمْ فَرِيضَةً نَفْعًا

11

«Агар фарзанди бўлса, ундан қолган нарсадан ота-онасининг ҳар бирига олтидан бир. Агар фарзанди бўлмай, унга ота-онаси меросхўр бўлса, онасига учдан бир. Агар ака-укалари бўлса, онасига олтидан бир» (Нисо сураси, 11- оят).

Ушбу оят қуйидаги ҳукмларга далолат қилади:

- агар марҳумнинг меросхўр фарзандлари бўлса, ота ва онанинг ҳар бири олтидан бирини олади;
- агар ота-она билан бирга фарзандлардан ҳеч ким бўлмаса, она молнинг учдан бирини олади. Қолгани, яъни учдан иккиси отага тегади. Бу оятнинг маъносидан келиб чиқади, чунки оядда онанинг улуши зикр қилинган. У учдан бирдир. Ота тўғрисида эса сукут қилинган. Бу қолган учдан икки отанинг улуши эканлигига далолат қилади;
- агар ота-она билан бирга ака-укалар (икки ёки ундан кўп) бўлишса, она мероснинг олтидан бирини олади. Қолган олтидан беш отанинг улусидир. Бу ерда ака-ука ёки опа-сингилларга аслида ҳеч нарса тегмайди, чунки уларни ота (меросдан) тўсади. Опа-сингиллар мерос олмайдиган бўлсалар, они учдан бирдан, олтидан бирга тўсишнинг ҳикмати нимада, дейилса, бунга жавобан шундай дейилади: Аслида бунинг ҳикмати – валлоҳу аълам

- ота уларнинг никоҳига валийлик қилади. Нафақаларини зиммасига олади, чунки улар отанинг фарзандларири. Она эса бу масъулиятлардан озоддир.

Ака-укалар марҳумнинг туғишганларири. Демак, молга онадан кўра отанинг эҳтиёжи кўпроқдир. Она эса ҳеч қандай нафақа масъулиятига буюрилмайди.

«Ислом шариатида мерос илми» китобидан

Ушбу китоб Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2021 йил 24 августдаги 03-07/5163-рақамли ҳамда 2022 йил 27 сентябрдаги 03-07/7348-рақамли хulosалари асосида тайёрланган.